

Farlinje - et bidrag til en bedre lammekjøttproduksjon?

Forfatter

Leiv Sigbjørn Eikje, NSG

Sammendrag

En egen farlinje i norsk sauehold kommer ikke til å få noe stort omfang i nærmeste framtid. Endres målsettingene for avlsarbeidet kan det likevel bli mer aktuelt på lengre sikt. Dette må være konklusjonen etter å ha hørt de ulike foredragene om farlinje på avlskonferansen for sau.

Publisert

2010

Referanse

Sau og Geit nr. 2/2010

Utskriftsdato

28.11.2022 www.fag.nsg.no

Farlinje

- et bidrag til en bedre lammekjøttproduksjon?

En egen farlinje i norsk sauehold kommer ikke til å få noe stort omfang i nærmeste framtid. Endres målsettingene for avlsarbeidet kan det likevel bli mer aktuelt på lengre sikt. Dette må være konklusjonen etter å ha hørt de ulike foredragene om farlinje på avlskonferansen for sau.

Konferansen gav et godt innsyn i de argumentene som eksisterer både for og i mot dette aktuelle avlstiltaket. I denne artikkelen tar vi derfor et relativt grundig tilbakeblikk på det som ble diskutert.

Om en skal satse på en egen farlinje i norsk sauehold er en stadig tilbakevendende diskusjon. På avlskonferansen for sau i februar ble dette avlstiltaket igjen viet oppmerksomhet. I ulike foredrag fikk deltagerne presentert biologiske betraktninger omkring en farlinje, hvordan en farlinje eventuelt kan organiseres, hvilken avlsframgang og lønnsomhet en kan forvente, og erfaringer gjort med bruksdyrkryssing i besetninger med

norsk kvit sau (NKS) og spælsau. Deltagerne ble også satt sammen i små diskusjonsgrupper, der de blant annet skulle svare på i hvilket omfang de så for seg en farlinje i framtiden.

Farlinje – hva er det?

Med farlinje menes en gruppe med dyr som hovedsakelig blir avlet for kjøttproduksjonsegenskaper. Formålet med farlinja er å få fram gode kjøttvæver som krysses med sau i en morlinje, der morsevne og fruktbarhet er sterkt vektlagt (bruksdyrkryssing). På denne måten ønsker en å produsere ekstra gode slaktelam. Farlinja kan være av samme rase som morlinja, bare at den er avlet med annen vekt på de ulike egenskaper, eller den kan være en annen rase, som allerede fra starten av er mer kjøttfull enn morlinja. Det mest aktuelle i norsk saueavl er antagelig en kombinasjon, der en tar utgangspunkt i samme rase som morlinja, men også krysser inn mer kjøttfulle raser.

Avl for et etterspurt lammeslakt

I avlsarbeidet på sau i Norge har en i hovedsak satsset på en sau som er avlet for både kjøttproduksjonsegenskaper og moregenskaper i samme linje (kombinasjonslinje). Dette har vært et avlsopplegg som har gitt gode resultater. I dag har vi en sau som er fruktbar, og som får lam med både god tilvekst og slaktekvalitet.

Utsikter til et endret produksjonsbilde framover, med enda større forventninger fra samfunn og forbruker til produktutvikling og produktkvalitet, og et effektivt avlsarbeid, gjør at det likevel er mye ugjort når det gjelder avl for et etterspurt lammeslakt. Dette var utgangspunktet i et foredrag av

professor i husdyravl Odd Vangen, ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap (IHA).

Vangen pekte blant annet på at dagens avlsarbeid, som gir økt tilvekst, etter hvert fører til lam som er mindre slaktemodne ved samme vekt.

- Dårligere slaktemodenhet betyr lam med dårligere kjøttkvalitet og mindre fett, inkludert intramuskulært fett, fortalte han - noe som fører til både mer skjæremotstand og mindre smak på kjøttet.

- Mer intramuskulært fett kan altså bli en problemstilling i framtiden om lammekjøttet oppfattes som magert, mente Vangen.

Andre viktige kjøttkvalitetsparametre som han trakk fram var kjøttfarge og pH-fall etter slakting. Også her er det viktig med mer kunnskap.

De siste årene har det derfor pågått et samarbeidsprosjekt mellom Nortura og IHA, med Vangen som en av de ansvarlige, som har hatt som mål å bidra til avl for lammeslakt med optimal fettmengde. Hovedmålet har vært å tilnærme seg et produkt som er enda mer i samsvar med forbrukernes ønsker, og som dermed også burde gi god utbetaling til lammekjøttproducentene.

Vangen la fram resultater som var oppnådd, og kunne blant annet fortelle at det var funnet moderat til høy arvelig variasjon for de nevnte kjøttkvalitetsegenskapene. Dette tilsier at en ville kunne få avlsframgang for disse egenskapene om de ble inkludert i et avlsprogram, for eksempel i en farlinje.

- Et annet interessant resultat var den bare moderate genetiske sammenhengen som ble funnet mellom EUROP-klassifisering av lammeslaktet, slik en kjenner det i dag, og mengden kjøtt av de mest edle og verdifulle kjøttstykkene/musklene på slaktet. Det betyr at dagens avlsarbeid for slaktekvalitet, som bruker registreringer om EUROP-klassifisering, ikke er helt optimalt med hensyn til den økonomiske verdsettingen av

AVL OG LAMMESLAKT: Professor Odd Vangen ved Universitetet for Miljø og Biovitenskap på Ås så på kjøttkvalitet og arvbarhet og hvordan man via avlsarbeidet kan imøtekomme markedets ønsker på en bedre måte.

slaktet etter nedskjæring. Derimot fant man høy genetisk sammenheng mellom kjøttfylde målt med datatomo- graf på levende lam, og det som ble observert på nedskåret slakt. Moderate til høye sammenhenger ble også funnet mellom muskeldybde målt ved ultra- lyd, og kjøttfylde av de mest verdifulle musklene på lammene, fortalte Vangen.

- Dette viser styrken ved å bruke datatomografi og ultralyd som redskap ved utvalg av dyr for produktkvalitet, som i en farlinje, påpekte han, men understreket at spesielt for datatomo- grafi er det utfordringer om en tenker seg dette brukt i større omfang.

Biologiske betraktninger

I et annet foredrag på avlskonferansen kom Odd Vangen inn på flere andre forhold som tilsier at en farlinje vil kunne spille en rolle i avlsarbeidet for kjøttfulle kvalitetslam framover. Et moment som han framhevet, er de ugunstige genetiske sammenhengene som eksisterer mellom en del viktige far- og morlinjeegenskaper, og som kan redusere avlsframgangen for egen- skapene om en prøver å forbedre dem i samme linje.

- De genetiske sammenhengene kan også utvikle seg til å bli enda mer

ugunstige jo mer suksessfull avlen for produksjon er, sa han.

Han tok også opp mulige uønskede endringer som kan oppstå for egen- skaper som ikke er direkte inkludert i avlsmålet, om en ensidig avler for økt produksjon. Sammenhengen mellom tilvekst og slaktemodenhet er allerede nevnt. Et annet eksempel er at avl for økt tilvekst også fører til sauer med større voksenalvekt. Store dyr er tyngre å håndtere, og de trenger mer plass og vedlikeholdsfor.

- Om sauene blir for store, kan det også gå utover evnen deres til å utnytte beiteressursene i fjellet, mente Vangen.

- Deler en avlsarbeidet inn i en far- og morlinje derimot, vil en i morlinja kunne ha mer kontroll på egenskaper som voksenalvekt, da «produksjonsegen- skaper» ikke vil være så sterkt vektlagt i denne linja. Dette vil kunne bidra til en mer funksjonell sau i framtiden, hevdet han.

Erfaringer fra andre land

Vangen var også opptatt av at det er en trend mot mer bruk av kryssingsavl i husdyravlen internasjonalt. Av interes- sante internasjonale forskningsresul- tater det siste tiåret refererte han blant annet til at såkalte trerasekryssinger

har utviklet seg til en vanlig produk- sjonsform på sau i andre land, og at farlinjer med ekstra god kjøttfylde i disse landene har vist seg å være lønn- somt. I denne sammenheng var han blant annet inne på at bruk av ulike raser i far- og morlinja vil kunne gi en ekstra gevinst i slakteutbytte, i form av kryssingsfrodighet hos avkommene.

- Interessen for ulike raser og ulik vektlegging av egenskaper i saueholdet, både på grunn av produksjonsforhold og -betingelser, ønsket om mer varia- sjon i produktspekteret av lam, og også delvis på grunn av mer hobbypregede interesser, er i det hele tatt noe som kunne blitt bedre utnyttet gjennom far- og morlinjer, mente han.

- Dette ville kunne gjøre flere inter- essert i avlsarbeid, og dermed føre til at avlsframgangen ble større, argumen- tert han.

Vangen var ikke fremmed for at kryssingslam kom til å utgjøre i hvert fall 40% av det norske lammekjøtt- markedet i framtiden.

- Dette betyr i tilfelle at ca. 20% av alle sauene som er med i avlsarbeidet bør tilhøre farlinja, mens ca. 80% av sauene bør tilhøre morlinja, avsluttet han foredraget sitt med.

Av Leiv Sigbjørn Eikje

Farlinjas avlsmål og praktiske organisering

Avlssjef i Norsk Sau og Geit (NSG), Thor Blichfeldt, snakket om hvordan NSG sitt engasjement i en eventuell farlinje kunne tenkes å se ut.

Om en velger å satse på en farlinje, sa Blichfeldt, blir det viktig at en kan tilby farlinjeværer over hele landet. Dette er mulig å få til om farlinja blir en del av virksomheten i dagens væreringer med Norsk Kvitt Sau, sa han. På denne måten kan alle de som ikke er med i det organiserte avlsarbeidet få kjøpt seg en kjøttværr til bruksdyrkryssing. At farlinja blir en del av værering- virksomheten gjør også at de som

kjøper avlsværrer vil få tilbud om både farlinje- og kombinasjonslinjeværrer fra de samme besetningene. Dermed vil faren for sjukdomssmitte bli mindre, understreket han.

Om en farlinje i NSG sin regi skal starte opp i nærmeste framtid, må en ta utgangspunkt i de slakteegenskapene som det i dag blir betalt for, fortsatte han, - det vil si slaktevekt, og slakte- kvalitet målt med EUROP-systemet. Da økt slaktevekt er det som betyr mest for økonomien, bør denne egenskapen vektlegges med hele 50% i en seleksjonsindeks, mens slakteklasse og fettgruppe bør vektlegges med 25% hver, mente han.

Samtidig vil ingen vektlegging av lammetall og andre søyeegenskaper

AVLSSJEF: Thor Blichfeldt var initiativ- takeren til landets aller første nasjonale avlskonferanse for sauenæringa og bidrog sjøl med flere faginnlegg.

antagelig gjøre farlinja, isolert sett, mindre lønnsom enn kombina- sjonslinja, minnet han om. Derfor er det viktig at farlinja ikke blir større enn nødvendig. Samtidig må den være så stor at en har mulighet for å dekke etterspørselen etter «kjøtt- værrer», sa han. En farlinje bør derfor ha mellom 5000 og 10.000 sauer, mente Blichfeldt. Dette representerer et lavere antall enn det Vangen antydde.

Bruksdyrkryssing i praksis

I sitt foredrag pekte Lars-Ivar Fause fra Balsfjord i Troms på andre mer praktiske fordeler som må tas i betraktning når en skal vurdere nytten av farlinje brukt i bruksdyrkryssing. Bjørnar Heia fortalte om erfaringer fra spælingene i Namdalen.

Fause driver en gård med 180 vinterføra sauer og er med i værering. En del av søyene produserer likevel kun slaktelam.

Han framhevet at bruksdyrkryssing kan gi en enklere sortering av lamma om høsten. Dette fordi det allerede før vegring er bestemt at lammene skal slaktes.

- Dermed bruker en ikke noe tid på å vurdere disse for påsett, begrunnet han.

Fause mente også at han sparte tid i paringa, da det ikke var så viktig å kontrollere paringene til «kjøttværen», som paringene til prøve- og eliteværene. Dermed kunne «kjøttværen» sleppes sammen med sauene den skulle dekke, uten noe særlig tilsyn.

Et annet arbeids- og kostnadsbesparende moment som han trakk fram var at lammene etter bruksdyrkryssing ikke hadde samme behov for sluttføring om høsten.

Bjørnar Heia fra Namdal i Nord-Trøndelag fortalte om erfaringer de hadde gjort med spælsau og bruksdyrkryssing i Namdal værering. Her hadde de satt av de 30% lavest rangerte søyene til kryssing med NKS-vær. Spesielt for slaktekvalitet hadde de fått et bedre resultat enn tidligere.

- Et bedre slakteresultat, samtidig med at vi beholder spælsauen som mordyr, gjør dette attraktivt for oss, fortalte Heia.

ERFAREN BRUKSDYRKRYSSER: Sauebonde og Nortura-rådgiver Lars-Ivar Fause på Storsteinnes i Troms har gode erfaringer med bruksdyrkryssing med kjøttvær i sin NKS-besetning.

ERFAREN BRUKSDYRKRYSSER: Bjørnar Heia fra Namdal i Nord-Trøndelag fortalte om egne erfaringer med bruksdyrkryssing på spælsøyer i egen besetning.

Avlsframgang og økonomi med egne farlinjer

Undertegna har, ved hjelp av datasimuleringer, sett på hvilken avlsframgang som synes mulig å oppnå i farlinjer med henholdsvis 5.000, 10.000 og også 20.000 NKS-søyer. Resultat fra dette arbeidet ble lagt fram på avlskonferansen.

Den beregna avlsframgangen jeg oppnådde i simuleringene har jeg sammenlignet med potensiell framgang for slakteegenskapene i væreringene med NKS i dag, med ca. 75.000 søyer. Også innavlssøkning for de ulike alternativene ble vurdert.

Kombinasjonslinja i væreringene gjør det bra

Resultatene viste at kombinasjonslinja i væreringene faktisk gjør det bedre for slakteegenskapene enn en farlinje med 5.000 søyer, selv om slakteegenskapene i farlinja er mye mer vektlagt. Dette skyldes nok at en stor kombinasjonslinje gjør at en kan avkomsgranske mange prøveværer i ringene, samtidig som hver prøveværer får rimelig mange avkom. Dermed får en et bedre utvalg av eliteværer enn det som er mulig å få til i en liten farlinje.

Mindre farlinjer kan også lettere få problemer med innavl. Studiene viser at en faktisk må opp i ca. 20.000 søyer i en farlinje, om innavlssøkningen skal holdes innenfor det som regnes som akseptabelt, og samtidig ha større framgang for slakteegenskapene enn i en kombinasjonslinje. Resultatene for avlsframgang viser da en forskjell mellom farlinja og kombinasjonslinja i farlinjas favør, både for slaktevekt, slakteklasse og fettgruppe - på henholdsvis 13%, 1% og 75%. For 10.000 søyer i farlinja var det bare resultatene for fettgruppe som var

bedre enn kombinasjonslinja, når det ble tatt hensyn til innavlssøkning.

Farlinjas lønnsomhet

- En farlinje har noe for seg om den tilfredsstiller to krav, sa Blichfeldt i sitt foredrag, som handlet om økonomien omkring en farlinje.

- Det ene er at den må bedre lønnsomheten vesentlig i de besetningene som ikke er med i det organiserte avlsarbeidet. Det andre er at sauene totalt sett må tjene på dette avlstiltaket. Resultatene fra datasimuleringene er ikke særlig lovende i så måte, mente han.

- Resultatene tyder for eksempel på at etter 10 år med avlsarbeid i en farlinje med 10.000 søyer, der en ikke tar hensyn til innavlssøkning, vil lamma i besetninger som driver med bruksdyrkryssing ha slaktevekter som i gjennomsnitt bare er ca. 0,15 kg tyngre enn om besetningene brukte værer fra dagens kombinasjonslinje. (Hadde han tatt hensyn til effekt av innavl kunne han fått et enda dårligere resultat for farlinja). Forskjellene er heller ikke så store for slaktekvalitet, påpekte han.

- Om en derimot starter farlinja med de beste «kjøttdyra» en finner blant NKS, og kanskje også krysser inn andre raser enn NKS, vil utgangspunktet kunne bli bedre, mente Blichfeldt. Han antok at dette kanskje kunne utgjøre så mye som 0,5 kg i slaktevekt. Med dette som forutsetning

Leine Merino
Ren Norsk merinoull med naturlig lanolin

Strikk og vevgarn:
1,2,3 og 4-tråds garn
Kardet og lett vasket merinoull til filting

www.leinemerino.no, mob 9771 5081
anders@leinemerino.no,

hadde han satt opp et regnestykke som viste at etter 10 år kunne slakteverdien for et krysningslam bli bort i mot 50 kroner høyere enn for andre lam. I en besetning med 300 søyer, der 50% av lammene er krysningslam, vil dette utgjøre i underkant av 12.500 kroner.

- Med hele næringa som utgangspunkt, der en tenker seg at det blir produsert 200.000 krysningslam, vil dette utgjøre en verdiskaping på ca. 9 mill. kroner, fortsatte Blichfeldt. Men, til fratrekk må en regne både redusert lammetall i farlinje og en godtgjørelse til farlinjebesetningene for den jobben de gjør. I tillegg kommer også ekstra arbeid for avlsavdelingen i NSG sentralt og lokalt.

- Dermed sitter en ikke igjen med så mye gevinst med en farlinje når det kommer til stykket, avsluttet Blichfeldt.

Farlinje framover

De fleste konferansedeltagerne mente heller ikke at det var mye å tjene på en satsing på farlinje. Dette gav de uttrykk for i en spørreundersøkelse som ble delt ut på konferansen. NSG kommer derfor ikke til å bruke mye ressurser på dette avlstillaket, slik det nå ser ut. Dette var hovedbuskapet i oppsummeringen til Thor Blichfeldt og leder i Avlsrådet for sau, Bjørn Høyland. En videreutvikling av den etablerte store kombinasjonslinja vil derfor også framover få størst prioritet. Endres derimot målsettingene med avlsarbeidet i framtiden kan farlinje bli mer aktuelt.

Av Leiv Sigbjørn Eikje

Tankar etter avlskonferansen

Som deltakar på avlskonferansen i februar vil eg komme med nokre kommentarar til avlsarbeidet i NSG.

Den store avlsmessige framgangen når det gjeld tilvekst og slakteklasse på lamma har ført til ein del uheldige resultat på andre område. Aust-Telemark Sau og Geit meiner at avlsarbeidet framover i større grad må fokusere på eigenskapar som god helse, mjølkeevne, god ull og gode bein, enn det som har vore tilfellet fram til nå. Me må ta vare på den gode sauen.

Lønnsnivået i Noreg er så høgt at det er vanskeleg å få ei skikkeleg timebetaling for å drive med husdyr. Det er difor viktig å retta fokuset på å få ned tal arbeidstimar som me må bruke i produksjonen. Ein sau som; klarar seg sjølv i lamminga, har nok mjølk til dei lamma den får, kjem heim med lamma om hausten og er i stand til å produsere lam i mange år, er den sauen som er mest lønsam for bonden. Når marknaden og slakteria nå er samde om at storleiken og kvaliteten på lamma er god nok, så meiner Aust-Telemark Sau og Geit at saueavl framover må ha som mål å forbetra andre viktige eigenskapar.

Det at slakteria og forskarmiljøa er representert med stemmerett i diverse råd og utval i NSG, i så stor grad som

dei er, gjer det vanskelegare for oss sauebønder å nå fram med våre synspunkt. Me meiner at samansettinga av diverse råd og utval i større grad bør bestå av sauebønder enn det som er tilfellet i dag. Innspel og meiningar frå slakteri og forskarmiljø kan me få utan at dei sit som faste medlemmer i avlsrådet eller andre nemnder eller utval. Avlsarbeidet i NSG framover må i større grad drivast i samråd med dei lokale avlsmiljøa. Sjølv om me meiner at ein må fokusere meir på helse, så er det dermed ikkje sagt at me skal ha inn veterinærer i råd og utval av den grunn. Me må bli herre i eige hus. Eg reknar med at desse tankane vert diskutera i organisasjonen framover, og at det vert eit punkt på representantskapsmøtet 17-18/3-2010.

Bø, 9/3-2010

Svein A. Tørre

Leiar i Aust-Telemark Sau og Geit

OS

ID

HUSDYRMERKE

Vær klar til beitesesongen

KVIKK klaver, Os-bjølles og Fokus merkeplater for sikker merking av dyr i utmark. Se www.osid.no

Bestill nå.

Vi merker levende verdier

OS ID as
2550 Os i Østerdalen

Tlf.: 62 49 77 00
www.osid.no

OS

ID

KVIKK

BJØLLER

FOKUS

